

JF

JOHN
FOWLES
MÁG

John Fowles Mág

JOHN

FOWLES

MÁG

ODEON

John Fowles
THE MAGUS

Copyright © John Fowles, 1966, 1977
Translation © 2022 by Jozef Kot
Jacket design © 2022 by Zdeněk Ziegler
Slovak edition © 2022 by IKAR, a.s.

Prepracovaná verzia s predslovom autora

ISBN 978-80-551-8458-6

ÚVOD

Hoci to nie je vo významnejšom tematickom a rozprávačskom zmysle nová verzia *Mága*, predsa ju nemožno pokladať iba za štylistickú úpravu. Niekoľko výjavov som do značnej miery prepísal a jeden-dva nové primyslel. Rozhodol som sa pre tento pomerne nezvyčajný postup nielen preto, lebo kniha – ak sú listy čitateľov akou-takou previerkou kvality – vzbudila väčší záujem než všetko, čo som doteraz napísal. Dlho mi trvalo, kým som pripustil, že beletristické dielo, ktoré sa mi z profesionálneho hľadiska páči najmenej (v prejave nespokojnosti sa vždy významne zhodli mnohí recenzenti), väčšinu čitateľov priťahuje.

Tento príbeh sa zjavil po dvoch iných knihách v roku 1965, ale s výnimkou dátumu vydania je to v každom ohľade môj prvý román. Začal som ho písať začiatkom päťdesiatych rokov dvadsiateho storočia a rozprávanie a jeho spôsob prešli početnými premenami. V pôvodnej podobe obsahoval akýsi nadprirodzený prvok – bol to pokus ovplyvnený vrcholným dielom Henryho Jamesa *Pritiahnutie skrutky*. Vtedy som však nemal premyslenú predstavu, akým smerom sa vydám v živote i v literatúre. Objektívnejšia časť mojej osoby neverila, že by som sa stal spisovateľom, ktorý raz bude publikovať. Tá subjektívnejšia časť sa však nemohla vzdať takejto myšlienky predstavy a usilovala sa ju nemotorne a úporne priviesť na svet. Presne si pamätám, ako som sa ustavične vzdával pracovných verzií, lebo som nebol schopný opísať to, čo som si zaumienil. Tento postup a bizarná podoba mojej predstavivosti, pripomínajúce neúspech evokovať niečo, čo nejestvuje, ma skľučujúco udržiavali na plytčine. Keď vo mne úspech *Zberateľa* v roku 1963 vzbudil istú literárnu sebadôveru, pred-

sa som len túto nekonečne utrápenú a prerábanú nedokonalú knihu uprednostnil pred románmi, o ktoré som sa pokúšal v päťdesiatych rokoch... z nich hádam dva boli atraktívnejšie a azda aspoň doma mi zlepšili spisovateľské meno.

Roku 1964 som sa pustil do práce, porovnával a prepisoval predchádzajúce verzie *Mága*. V podstate však ostal v podobe svedčiacej o začiatovníkovi, ktorý sa učí písať romány. Rozprávanie ostalo poznámkovým blokom bádateľa, ktorý vykonáva často mylný a nevhodný prieskum neznámej krajiny. Ešte aj v poslednej publikovanej podobe to podľa intelektuálne založeného čitateľa bolo chaotické a naivné prvoplánové dielo. Najtvrdšie údery som musel znášať od kritikov, ktorí odsudzovali knihu ako chladne premyslené cvičenie predstavivosti, ako mentálnu hru. Jednou z najväčších (a neopraviteľných) chýb knihy bolo úsilie ukryť nekonečnú premenlivosť čias, počas ktorých vznikala. Pri jej písaní okrem očividného vplyvu Junga, ktorého teórie na mňa v tom čase významne zapôsobili, boli pre mňa významné tri romány. Najmä román Alaina-Fourniera *Le Grand Meaulnes* ma zaujal až natoľko, že v priebehu tejto úpravy som musel zredukovať až priveľmi zjavné odkazy naň. Pre čitateľa s menšou predstavivosťou by paralely neboli veľmi nápadné, no *Mág* by mal byť napriek svojmu francúzskemu predchodcovi celkom odlišná kniha. Schopnosť *Le Grand Meaulnes* (aspoň pre niektorých z nás) obdариť nielen literárnym zážitkom, ale aj životnou skúsenosťou bol presne ten zámer, ktorý som chcel vložiť do svojho príbehu. Ďalší nedostatok *Mága*, ktorý už nemôžem odstrániť, vyplýva z mojej neschopnosti dovidieť až za dospievanie. Aspoň je dospievanie hlavnej postavy Henriho Fourniera otvorené a špecifické.

Druhý vplyv sa azda bude javiť prekvapujúci, ale nepochybne ho vyvolala kniha, ktorá opantala moju detskú predstavivosť - *Bevis* Richarda Jefferiesia. Som presvedčený, že románopisci, či si to uvedomujú, alebo nie, sa vyvíjajú veľmi mladí. A *Bevis* má rovnakú kvalitu ako *Le Grand Meaulnes*, keďže projektuje veľmi odlišný svet od jeho terajšej podoby alebo od podoby, ako ho vnímalo vidiecke dieťa, akým som zrejme navonok bol i ja. Pokladám to za upozornenie, že

dôsledná schéma a atmosféra takýchto kníh ostávajú ešte dlho po tom, ako sa človek vyvíja ďalej.

Tretiu knihu, ktorá stojí za *Mágom*, som v tom čase nepoznal a môžem iba prejaviť vďaka vnímavosti istej študentke z univerzity v Readingu, ktorá roky po zverejnení knihy jedného dňa v liste poukázala na početné paralely s *Veľkými nádejami*. Vôbec však nevedela, že je to jeden z Dickensových románov, ku ktorým som prejavoval bezvýhradný obdiv a lásku (a pre ktorý som Dickensovi odpúšťal veľa toho, čo sa mi v jeho tvorbe nepáčilo). Nevedela, že v počiatočných chvíľach písania svojho románu som dokonca o ňom s veľkým potešením rozprával pri vyučovaní v rámci povinného čítania. A ako som sa dlhší čas pohrával s predstavou, že urobím z Conchisa ženu – duch slečny Havishamovej ostáva aspoň v postave pani de Seitas. V jednej novej krátkej pasáži v tomto upravenom texte vzdávam poctu tomuto neviditeľnému vplyvu.

Niekoľko slov si vyžadujú dve ďalšie významnejšie zmeny. Vo dvoch scénach sa posilnil erotický prvok. Pokladám to iba za nápravu niekdajšieho zlyhania odvahy. Ďalšia zmena je v zakončení románu. Hoci jeho všeobecný zámer sa mi nikdy nevidel taký nejasný, ako ho vnímali niektorí čitatelia – zrejme neprikladali potrebný význam dvom veršom z básne *Pervigilium Veneris*, ktoré knihu uzatvárajú –, pripúšťam, že azda som mal predpokladané dôsledky príbehu dopovedať jednoznačnejšie, a preto som tak v úprave urobil.

Nijaký spisovateľ neodhaľuje rád hlbší vplyv svojho života, časového obdobia a zamestnania na konkrétne dielo, a ani ja nie som výnimka. No môj ostrov Fraxos („oplotený“ ostrov) bol skutočný grécky ostrov Spetsai, na ktorom som v rokoch 1951 a 1952 vyučoval na súkromnej internátnej škole – a ktorý sa v tých časoch veľmi nepodobal ostrovu v knihe. Keby som sa bol pokúšal o jeho skutočné spodobnenie, bolo by ma to nútilo napísať humoristický román.

Známy grécky milionár, ktorý sa teraz zmocnil časti Spetsaia, nemá s mojou fiktívnou postavou nič spoločné. Pán Niarchos tam prišiel oveľa neskôr. Nebol to ani vtedajší majiteľ vily Burani, z ktorého vonkajšieho vzhľadu a mimo-

riadnej fyzickej mohutnosti som nič nepoužil na podobu svojej postavy, hoci chápem, že sa to teraz stáva ďalšou miestnou legendou. S týmto pánom – priateľom staršieho Venizelosa – som sa stretol iba dvakrát a veľmi nakrátko. Zapamätal som si len jeho dom.

V súčasnosti je pravdepodobne nemožné – hovorím to na základe fám, lebo ani raz som sa tam nevrátil – predstavovať si Spetsai tak, ako som ho vykreslil hneď po vojne. Tamojší život som strávil v krajnej osamelosti, hoci vždy pôsobili v škole dvaja anglickí učitelia, no ani jeden zo zobrazených v knihe. Mal som šťastie, že sa náhodou pri mne ocitol môj kolega a teraz dlhoročný priateľ Denys Sharrocks. Bol výnimočne sčítaný a oveľa vzdelanejší v spôsobe gréckeho života než ja. Prvý ma priviedol do tej vily. Prednedávnom sa rozhodol zbaviť literárnych ambícií. Sarkasticky vyhlasoval, že v Burani počas svojej predchádzajúcej návštevy napísal poslednú báseň v živote. Akýmsi zvláštnym spôsobom to vykresalo v mojej predstavivosti iskru: nezvyčajne izolovaná vila, jej veľkolepá poloha, koniec priateľovej ilúzie. Keď sme sa prvý raz priblížili k vile na myse, veľmi bizarne sa nám zdalo, že je to klasická maliarska krajinka... Nepripomínalo to majestátne čembalo firmy Pleyel z mojej knihy, ale oveľa absurdnejší waleský kostolík. Dúfam, že dosiaľ je v ňom harmónium. Takisto sa z toho niečo v románe zrodilo.

Na ostrove vtedy neznáme tváre – ešte aj grécke – boli veľkou zriedkavosťou. Spomínam si na chlapca, ktorý raz pribehol k Denysovi a ku mne, aby nám oznámil, že z aténskeho parníka sa vylodil ďalší Angličan – a potom sme my ako dvaja doktori Livingstonovci vyrazili, aby sme privítali neslýchaný príchod na náš opustený ostrov. Pri inej príležitosti sme sa ponáhľali vzdať úctu Katzimbalisovi z *Kolosa* z *Maroussi* Henryho Millera. Vtedy ešte vládla dojemná atmosféra, akoby Grécko bola jedna dedina.

Vzdialené územie od obývaného kúta Spetsaia ovládali menej postrehnuteľné, ale nádhernejšie príznaky než tie, ktoré som vytvoril. Čudesné bolo ticho v borovicových lesoch, aké nemožno zažiť nikde inde. Pripomínalo večne prázdnu stranu, ktorá čaká, až sa na nej zjaví aspoň jedno slovo. Dá-

valo mi to zvláštny pocit nadčasovosti a vznikajúceho mýtu. Nikde inde nebolo menej pravdepodobné, že sa čosi stane. A predsa akoby čosi ustavične striehlo. *Genius loci* sa veľmi podobal najkrajším Mallarmého básňam o nevzlietnutom lete, o slovách, ktoré sa skončili skôr, než sa stali nevysloviteľnými. Iba ťažko môžem opísať dôležitosť tejto skúsenosti pre mňa ako spisovateľa. Naplnila ma a poznačila oveľa väčšími než akékoľvek iné spoločenské či fyzické spomienky na toto prostredie. Už som si uvedomoval, že som sa ocitol v trvalom exile z mnohých stránok anglickej spoločnosti, ale románopisec ustavične musí unikať do ešte hlbšieho exilu.

Navonok pôsobila táto skúsenosť skľučujúco, tak ako to zistili mnohí mladí začínajúci spisovatelia a maliari, ktorí sa pobrali za inšpiráciou do Grécka. Používali sme prezývku „egejská depresia“ na vyjadrenie pocitu svojej nedostatočnosti a apatie, ktoré z neho vyplývali. Človek musí byť skrz-naskrz umelec, aby vytvoril kvalitné dielo uprostred najčistejších a najvyváženejších krajín na tejto planéte a najmä v prípade, keď si uvedomuje, že k jedinému možnému ľudskému styku prichádza až po opätovnom návrate do krajiny. Grécke ostrovy sú dosiaľ ako Kirké: nie sú pre mladého umelca miestom, kde by sa mal dlhšie zdržiavať, ak mu záleží na jeho duši.

Okrem toho, čo som doteraz uviedol, sa počas môjho pobytu na Spetsai nestalo nič, čo by súviselo s mojou fikciou. O základe udalostí v tejto knihe sa začalo špekulovať až po mojom návrate do Anglicka. Unikol som pred Kirké, no abstinénčné príznaky boli neúprosné. Vtedy som si nevedomoval, že pre románopisca je takáto strata nevyhnutná – nesmierne užitočná pre jeho knihy bez ohľadu na to, aká bolestná je pre jeho súkromný život. Tento neujasnený pocit, že mi niečo chýba a že som premárnil svoje možnosti, ma viedol vštepiť isté dilemy osobnej situácie v Anglicku do pamäti ostrova a jeho samôt, ktoré sa čoraz väčšími stávali pre mňa strateným rajom – *domaine sans nom* Alaina-Fourniera, azda aj Bevisovou farmou. Moja hlavná postava Nicholas postupne nadobudla ak aj nie reprezentatívnu tvár moderného človeka, tak aspoň tvár čiastočne bežného člo-

veka z mojej spoločenskej triedy a prostredia. Priezvisko, ktorým som ho obdaril, je slovná hračka. Ako dieťa som nevedel vysloviť hlásku *th* inak ako *f* a Urfe znamená Zem.* – výraz, ktorý už dávno predchádzal príhodné spojenie s Honorém d'Urfé a s *L'Astree*.

Predchádzajúce riadky ma – dúfam – ospravedlnia a nemusím vysvetľovať, čo príbeh „znamená“. Romány, dokonca oveľa zrozumiteľnejšie vymyslené a lepšie zvládnuté než tento, nie sú hlavolamy s jediným správnym rozlúštením – analógiou („Vážený pán Fowles, vysvetlite, prosím, skutočný význam...“). Niekedy prestávam dúfať, že sa celkom vytratím z mysle súčasného študenta. Ak má *Mág* nejaký „skutočný význam“, neznamená to viac ako Rorschachov psychologický test. Jeho zmyslom je akákoľvek reakcia, ktorú v čitateľovi vyvoláva, a z môjho pohľadu v ňom nie je naznačená nijaká „správna“ reakcia.

Musím dodať, že pri úprave textu som sa neusiloval reagovať na početnú oprávnenú kritiku nadbytočnosti a prílišnej zložitosti, ktorú kniha vyvolala u príkrejších recenzentov pri prvom vydaní. Teraz už poznám generáciu, ktorej myseľ to najväčšmi priťahuje, a uvedomujem si, že v podstate kniha vždy musí ostávať románom o dospievaní, napísaným retardovaným adolescentom. Domnievam sa, že všetci umelci majú právo slobodne a v plnej miere siahať do vlastných životov. Zvyšok sveta môže svoju osobnú minulosť cenzurovať a ukrývať. My nemôžeme, a musíme ostávať sčasti zelenáčmi až do dňa, keď umrieme... Nezrelými zelenáčmi s nádejou, že sa z nás stanú zrelí zelenáči. Jestvuje trvalá námietka v mučivej poslednej knihe Thomasa Hardyho *Milované*, v románe, ktorý najväčšmi zo všetkých moderných diel odhaľuje románopiscov. Oveľa mladšia osoba ovláda „zrelého“ umelca v strednom veku. Človek môže odmietať podrobiť sa tyranii, ako to urobil sám Hardy. No platí za to stratou schopnosti písať romány. *Mág* bol takisto

* Existuje iný zaujímavý román o tejto škole: *Aleko* od Kennetha Matthews (Peter Davis, 1934). Francúzsky spisovateľ Michel Déon publikoval autobiografickú knihu *Le Balcon de Spetsai* (Gallimard, 1961).

(hoci celkom neúmyselne) neovládateľnou oslavou toho, že sa podrobuje tomuto jarmu.

Ak sa pod touto skôr írskou než gréckou zmesou intuitívneho spoznávania ľudskej existencie - a fikcie - skrýval nejaký hlavný plán, azda to súvisí s alternatívnym titulom románu, ktorý som, žiaľ, odmietol: *Bohohra*. Mojim úmyslom bolo, aby Conchis predstavil sériu *masiek*, ktoré znázorňujú ľudské predstavy Boha - od nadprirodzenej bytosti až po vedáтора s vlastným žargónom, teda sériu ľudských iluzórnych predstáv o niečom, čo fakticky nejestvuje, o absolútnom poznaní a absolútnej moci. Deštruovanie takýchto iluzórnych predstáv sa mi dosiaľ vidí ako mimoriadne humánny cieľ. Bodaj by boli nejakí Superconchisovia, ktorí by premleli Arabov a Izraelčanov, či ulsterských katolíkov a protestantov v takom istom heuristickom mlyne ako Nicholasa.

Nebránim Colchisovo rozhodnutie v priebehu popravy, ale bránim reálnosť takejto dilemy. Boh a sloboda sú celkom protirečivé pojmy. Ľudia v imaginárnych bohov častejšie veria preto, lebo sa obávajú veriť v niečo iné. Som už natoľko starý, aby som si uvedomoval, že to niekedy robia s dobrým úmyslom. Pridfížam sa však istého základného princípu a to som chcel ukázať v podstate svojho príbehu. Skutočná sloboda spočíva zakaždým vo dvojici, vôbec nie v jednotlivcovi. A preto absolútnu slobodu nikdy nemožno dosiahnuť. Každá sloboda, aj tá najrelatívnejšia, je možno fikcia. Lenže tá moja ešte aj teraz uprednostňuje inú hypotézu.

I

*Un débauché de profession est rarement
un homme pitoyable.*

De Sade, *Les infortunes de la vertu*

1

Narodil som sa v roku 1927 ako jediné dieťa rodičov, ktorí patrili do strednej vrstvy, obaja boli Angličania a sami sa narodili v groteskne predĺženom tieni hrôzostrašnej trpasličej kráľovnej Viktórie, nad ktorý sa nikdy dostatočne nepovzniesli, aby sa vzopreli dejinám. Poslali ma do súkromnej školy, dva roky som premárnil vojenskou službou, šiel som študovať do Oxfordu. A zrazu som prichádzal na to, že nie som taký, akým by som chcel byť.

Už predtým som vedel, že mi chýbajú rodičia a predkovia, akí sú na to nevyhnutní. Otec, skôr zásluhou toho, že dosiahol v správnom čase správny vek, než vďaka nadmernému profesionálnemu talentu, sa stal brigádnym generálom. A matka bola prototypom manželky budúceho generálmajora. Skrátka, nikdy sa s ním neškiepila, a ešte aj vtedy, keď bol tisícky kilometrov ďaleko, vždy sa správala, akoby bol vo vedľajšej miestnosti a mohol ju počuť. Počas vojny som otca vídal veľmi málo a počas jeho dlhej neprítomnosti som si zvyčajne vytvoril viac-menej predstavu dokonalosti, ktorú za prvých štyridsaťosem hodín svojej dovolenky – povedané nie najpresnejšie slovnou hrou – generálne pokašľal.

Tak ako každý, kto celkom nedorástol na svoje povolanie, prejavoval sa ako puntičkár, pokiaľ išlo o vonkajšie záležitosti a drobné všednosti. Namiesto intelektu zhromažďoval v sebe celý arzenál ošúchaných kľúčových slov ako disciplína, tradícia a zodpovednosť. Ak som si niekedy trúfol – čo sa stávalo málokedy – protirečiť mu, vytasil proti mne jedno z týchto totemových slov a ovalil ma ním tak, ako nepochybne v podobnej situácii zahriakol svojich podriadených. Ak niekto ešte vždy odmietal nastaviť hruď a umrieť,

prestal sa ovládať alebo sa odtrhol z reťaze. Bol ako prchký pes a vždy pripravený na všetko.

Patrilo do žiaducej tradície, že naša rodina sem prišla z Francúzska po zrušení Nantského ediktu – urodzení huge-noti sa ako vzdialení príbuzní hlásili k Honorému d'Urfé, autorovi populárneho románu sedemnásteho storočia *L'Astrée*. Nepochybne – ak vylúčime ďalšie rovnako nepodložené spojenie s Tomom Durfeym, literárnym priateľom Karola II. – nijaký z mojich predkov neprejavoval umelecké sklony. Boli to, ak ich mám charakterizovať, generácie vojenských kapitánov, duchovných, námorníkov a hrabivcov, ktorým chýbalo iba hodnotné označenie na uniforme, hazardných hráčov a márnotratóčnikov. Môj starý otec mal štyroch synov, dvaja z nich zahynuli v prvej svetovej voje. Tretí si zvolil odpudzujúci spôsob prejavovania svojho atavizmu (dlhy z hazardných hier) a vytratil sa do Ameriky. Otec sa o ňom nikdy nezmieňoval ako o ešte žijúcom bratovi. Jeho najmladší brat mal všetky charakteristické črty, aké údajne mávajú najstarší synovia. Nemám najmenšie tušenie, či ešte žije alebo či nemám nejakých neznámych bratancov na druhej strane Atlantiku.

V záverečných rokoch stredoškolského štúdia som si uvedomil, že rodičia jednoznačne pohrdajú spôsobom života, aký som chcel viesť. Bol som „dobrý“ v angličtine, uverejnil som pod pseudonymom básne v školskom časopise, považoval som D. H. Lawrencea za najvýznamnejšieho človeka v tomto storočí. Rodičia určite Lawrencea nečítali a s výnimkou reči v súvislosti s *Milencom lady Chatterleyovej* o ňom pravdepodobne nikdy nepočuli. Toleroval som matkinu citovú nehu a otcovu euforickú veselosť. No vždy sa mi na nich páčilo iba to, čo sa mi podľa nich vôbec nemalo páčiť. V tom čase som mal osemnásť rokov, Hitler bol mŕtvy a rodičia už boli iba moji živitelia, voči ktorým som musel prejavíť aspoň náznaky vďačnosti, ale sotva si zasluhovali viac.

Viedol som dva životy. V škole som získal chabú reputáciu ako estét a cynik vojnových čias. No musel som nastúpiť do armády – donútili ma k tomu pojmy ako tradícia a obeta. Trval som na tom, našťastie, riaditeľ školy ma v tom podporoval, že potom sa chcem zapísať na univerzitu. Aj vo

vojsku som viedol dvojitý život. S odporom som sa tváril ako syn vzorného brigádneho generála Urfa a v súkromí som nervózne čítal antológiu *Penguin New Writing* a pamflety o poézii. Len čo to bolo možné, dal som sa demobilizovať.

Do Oxfordu som sa pobral v roku 1948. Po druhom roku na Magdalénskom kolégiu, krátko po dlhých prázdninách, počas ktorých som sa sotva stretol s rodičmi, musel otec odletieť do Indie. Zobral so sebou aj mamu. Ich lietadlo počas letu do Indie havarovalo, zhoreli vo vysokooktánovom ohni vyše šesťdesiat kilometrov na východ od Karáči. Po počítačnom šoku mnou prenikol pocit úľavy a slobody. Jediný blízky príbuzný, mamin brat, farmárčil v Rodézii, takže som nemal rodinu, ktorá by ma obmedzovala v tom, aby som bol skutočne sám sebou. Azda bola moja synovská láska slabá, no plne som sa venoval všetkému, čo bolo populárne.

Spolu so skupinou podobných čudáckych kamarátov na Magdalénskom kolégiu sme si to o sebe aspoň mysleli. Vytvorili sme malý klub s názvom *Les Hommes Révoltés*, pili sme suché sherry a ako protest proti šupákom v hubertu-soch zo sklonku štyridsiatych rokov sme na svoje stretnutia chodili v tmavosivých oblekoch a s čiernymi kravatami. Tam sme sa škriepili o bytí a ničote a nazývali sme istý typ zmätočného správania „existencialistickým“. Tí menej osvietení by to boli označili za nevypočítateľné alebo jednoducho za sebecké. Necháпали sme, že hrdinovia či antihrdinovia francúzskych existencialistických románov, ktoré sme čítali, nemali byť realistickí. Usilovali sme sa ich napodobňovať, mylne sme pokladali metaforický opis ich komplikovaných pocitov za priamočiary vzor správania. Na jeho základe sme pociťovali skutočnú sklúčenosť. Väčšina z nás, oddaných večnému oxfordskému svetáctvu, chcela skrátka vyzerať odlišne. V našom klube sa nám to aj darilo.

Nadobudol som luxusné zvyky a strojené spôsoby. Bol som treťotriedny študent s prvotriednou ilúziou, že som básnik. Veľavravná nudnosť života a najmä zarabanie na živobytie však nemali v sebe nič básnické. Bol som ešte priveľký zelenáč a netušil som, že cynizmus vlastne maskuje neúspešné zvládanie ťažkostí – skrátka neschopnosť. Človek vynakladá

najväčšie úsilie na to, aby sa každým úsilím pohrdalo. Ale vsiakol som do seba drobnú dávku aspoň jednej užitočnej veci, najväčšieho daru, ktorý poskytol Oxford, civilizovanému životu: sokratovskej počestnosti. S dlhšími prestávkami mi to ukazovalo, že nestačí búriť sa proti svojej minulosti. Raz som medzi niekoľkými priateľmi prejavil až neslýchanú trpkosť, pokiaľ ide o armádu. Keď som sa potom vrátil do svojho príbytku, zrazu mi zišlo na um, že hoci som s pocitom beztretnosti vyslovil veci, ktoré by zosnulého otca rozzúrili, neznamená to, že už nie som pod jeho vplyvom. V skutočnosti som nebol rodený cynik, iba burič. Unikol som pred tým, čo som nenávidel, no nenašiel som to, čo by som miloval, a tak som predstieral, že ani nie je čo milovať.

Dokonale pripravený na zlyhanie pobral som sa do sveta. Otec do svojej výzbroje významných slov nezaraďoval finančnú rozvážnosť. Mal neskutočne vysoký účet v stávkovej kancelárii Ladbroke, jeho výdavky v dôstojníckej kantíne dosahovali ohromujúcu výšku, lebo chcel pôsobiť ako obľúbený veliteľ, ale namiesto šarmu upútal ľudí okolo seba alkoholom. Keď sa advokáti a výbercovia daní podelili o jeho peniaze, ostala iba suma, ktorá sotva stačila na moje živobytie. Pri posudzovaní jednotlivých možností zamestnania - zahraničná služba, štátne úrady, koloniálne inštitúcie, banky, obchodný sektor, reklamné agentúry - ma na prvý pohľad nič neoslovovalo. Zúčastnil som sa na niekoľkých pracovných pohovoroch. Keďže som necítil povinnosť prejavovať horlivé nadšenie, ktoré svet od mladého úradníka očakáva, nikde som neuspel.

Napokon, ako nesčíselný počet absolventov Oxfordu predo mnou, zareagoval som na inzerát v *The Times Educational Supplement*. Odišiel som do terénu, hlásil som sa do malej štátnej školy vo východnom Anglicku. Zbežne si ma preverovali, potom mi to miesto ponúkli. Neskôr som sa dozvedel, že o miesto sa uchádzali ešte dvaja absolventi starobylých viktoriánskych univerzít. Školský rok sa začínal o tri týždne.

Masovo plodení chlapci zo strednej vrstvy, ktorých som musel vyučovať, boli zlí ako čerti. Klaustrofobické mestečko pôsobilo ako nočná mora. Najnezniesiteľnejšia však bola

zborovňa. Bola takmer úľava pobrať sa do triedy. Nad učiteľmi sa ako tmavý oblak vznášala nuda, ochromujúca celoročná predvídateľnosť života. Bola to skutočná nuda, nie moja módna otrávenosť. Vyplývali z nej prázdne táraniny, pokrytectvo a nemohúci hnev tých starších, ktorí si uvedomovali, že v živote zlyhali, a tých mladších, ktorí sa obávali, že zlyhajú. Skúsenejší učitelia pôsobili, akoby prednášali záverečnú reč pod šibenicom. Pri niektorých z nich sa človeka zmocňoval závrat, krátky pohľad do bezodnej jamy ľudskej životnej márnosti... Aspoň takto som to začal pociťovať v priebehu ďalšieho školského roka.

Nemohol som tráviť život tým, že sa vydám naprieč takouto púšťou. Čím väčší som to cítil, tým väčší som si uvedomoval aj skutočnosť, že táto samoľúba zmeravená škola je maketa celej tejto krajiny a opustiť jednu jej podobu, a nie aj tú ďalšiu, by bolo na smiech. V hre bola aj dievčina, ktorá sa mi zunovala.

S odovzdanosťou som požiadal o ročné uvoľnenie zo školy, čo bolo prijaté s rovnakou odovzdanosťou. Riaditeľ školy na základe mojich nejasných narážok na nespokojnosť hneď usúdil, že chcem odísť do Ameriky alebo do niektorého britského domínia.

„Ešte som sa nerozhodol, pán riaditeľ.“

„Domnievam sa, Urfe, že sme z vás mohli urobiť dobrého učiteľa. A vy ste mohli niečím obohatiť nás. Ale teraz už je neskoro.“

„Bohužiaľ.“

„Neviem, či by som mal súhlasiť s vašimi potulkami do zahraničia. No radím vám, aby ste tam nechodili. Pravdaže... *vous l'avez voulu, Georges Danton. Vous l'avez voulu.*“

Tento skomolený citát bol charakteristický.

V deň, keď som odchádzal, lialo ako z krhly. No napĺňalo ma vzrušenie, čudný rozjarený pocit, že dostávam krídla. Nevedel som, kam sa poberiem, ale vedel som, čo potrebujem. Potreboval som novú krajinu, nových ľudí, nový jazyk. A hoci som to vtedy nevedel zabaliť do slov, potreboval som nové mystérium.